

Bosbewonende roofvogels in de IJsselmeerpolders in 1989-94

Rob G. Bijlsma, Frank de Roder

De Flevopolders zijn vooral bekend vanwege de kiekendieven. Heden ten dage gaat het vooral om Bruine Kiekendieven, maar in het verleden waren de polders de plek in Europa waar Bruine, Blauwe en Grauwe Kiekendief tegelijk konden worden waargenomen. Helaas, die tijden zijn voorbij. Voor Blauwe Kiekendieven is men tegenwoordig aangewezen op de Waddeneilanden, voor de Grauwe Kiekendief op de braakgelegde akkers in Noord-Groningen. Dat er in de Flevopolders meer roofvogelsoorten dan kiekendieven voorkomen, leek tot voor kort een goed bewaard geheim. Toch heeft de provincie Flevoland een fors oppervlak bos. Dat bos is al geruime tijd geschikt voor boombroedende roofvogels. Het is vooral door de activiteiten van de medewerkers van Staatsbosbeheer dat roofvogels sinds 1989 op grote schaal in de bossen worden gekarteerd en worden geringsd (de Roder, Nap & Bijlsma 1994).

Resultaten

In 1994 werden in alle IJsselmeerpolders gegevens van roofvogels verzameld:

- in de Noordoostpolder: Voorsterbos,
- in Oostelijk Flevoland: Roggebotzand, Reve-Abbert, Spijk-Bremerberg, Harderbos, Hollandse Hout, Knarbos, Larserbos en Hogevaartbos,
- in Zuidelijk Flevoland: Almeerderhout, Pampushout, Wilgenbos, Muiderzand, Fluitbos, Hulkesteinse Bos en Horsterwold.

Daarnaast werden nog tal van nesten opgespoord in brede singels langs wegen en in kleine bosjes.

In totaal kwam informatie binnen van Wespndief (3 formulieren), Havik (45), Sperwer (2), Buizerd (90) en Torenvalk (8). In vrijwel alle gevallen ging het om nestvondsten, waarbij de informatie zich gewoonlijk beperkte tot het aantal nestjongen ten tijde van het ringen, inclusief biometrische gegevens en voedsel. Over de paarsamenstelling is veel minder bekend. Alleen in Hulkesteinse Bos en Horsterwold werd hierover in het kader van een broedvogelkartering systematisch materiaal verzameld (Bijlsma 1994).

Er kwam geen informatie binnen van kiekendieven, niet verwonderlijk wanneer rekening wordt gehouden met de bosgerichte aanpak van de karteringen. Overigens worden de kiekendieven in Flevoland goed gemonitord door Menno Zijlstra (Rijkswaterstaat, directie Flevoland). Verreweg de meeste formulieren hadden betrekking op Havik en Buizerd. Deze soorten zijn in alle bossen in redelijke aantallen als broedvogel aan te treffen, maken grote nesten en zijn makkelijk op te sporen. Helaas blijft de Sperwer een ondergeschoven kindje, iets

wat in voorafgaande jaren ook al het geval was. In de Flevobossen bereikt deze soort slechts een lage dichtheid, maar er wordt ook weinig naar gezocht. Soorten als Wespendif en Boomvalk zijn buitengewoon schaars en worden incidenteel gemeld. Torenvalken broeden overwegend in nestkasten, en dan nog vaak buiten de bossen. Deze soort wordt als nestkastbewoner op de voet gevolgd door Allan Liosi. Van enkele soorten zal een korte bewerking van het verzamelde materiaal worden gegeven.

Wespendif

Tot nu toe zijn er vijf nesten uit de IJsselmeerpolders gemeld, twee in 1990 (Kuinderbos, Noordoostpolder, resp. 2 en 1 eieren en dito jongen, alle geringd door J. Nap), één in 1991 (Kuinderbos, NOP, 3 eieren op 12 juni, nest leeg op 23 juni) en twee in 1994 (zie artikel van Rudy van der Weerd in deze Takkeling). Een van de op 31 juli 1990 geringde jongen uit het Kuinderbos werd op 19 september 1994 uit Tan Tan (28°26'N, 11°06'W) in Marokko teruggemeld (afgelegde afstand 3047 km, richting 207 graden, 1511 dagen verstreken tussen ringen en terugmelding).

Havik

In de periode 1989-94 kan 1994 als een weinig succesvol jaar voor Haviken worden aangemerkt. De vogels begonnen betrekkelijk laat met broeden, hadden vrij kleine legfels en brachten per succesvol paar gemiddeld 2.5 jongen groot (het laagste cijfer in de periode 1989-94).

Het gemiddelde begin van de eileg over 1989-94 was 4 april (SD=5.6, spreiding 22 maart tot en met 16 april, N=111). In totaal werd over dezelfde periode van 19 legfels de legfelgrootte bepaald: 1x 2, 7x 3 en 11x 4 eieren. Het aantal uitgevlogen jongen per paar bedroeg 18x 1, 25x 2, 53x 3 en 23x 4 jongen. Tijdens het ringen is de geslachtsverhouding onder de nestjongen genoteerd (tabel 2): gesommeerd over de zes jaar was 56.3% van de jongen een mannetje. Dit beeld komt goed overeen met bevindingen elders in Nederland en Europa.

Tabel 1. Begin van de eileg, legfelgrootte en aantal uitgevlogen jongen van de Havik in Flevoland in 1989-94, met resp. het gemiddelde, de standaardafwijking, de spreiding en het aantal onderzochte nesten.

Start of laying, clutch size and number of fledglings (in each case mean, SD, range and number) of Goshawks in the newly reclaimed polders of Flevoland in 1989-94.

Jaar	Legbegin				Legfelgrootte				Uitgevl. jongen			
	Gem	SD	Spreiding	N	Gem	SD	Spr	N	Gem	SD	Spr	N
1989	31/3	5.1	22/3-8/4	13	4.0	0.0	4-4	2	2.9	0.8	1-4	13
1990	31/3	3.2	25/3-5/4	8	3.3	0.7	1-3	6	2.9	0.8	1-4	18
1991	7/4	9.5	23/3-16/4	9	4.0	-	-	1	2.6	0.7	1-3	9
1992	4/4	4.9	25/3-11/4	17	-	-	-	-	2.6	0.9	1-4	17
1993	3/4	4.6	26/3-14/4	24	4.0	-	-	1	2.7	1.1	1-4	23
1994	6/4	5.4	24/3-16/4	40	3.4	0.5	3-4	9	2.5	1.0	1-4	39

Tabel 2. Geslachtsverhouding onder nestjonge Haviken in Flevoland in 1989-94.
Sex ratio of nestling Goshawks in Flevoland in 1989-94.

Geslacht Sex	Man Male	Vrouw Female	Totaal Total	Aantal nesten Number of nests
1989	22	16	38	13
1990	31	19	50	17
1991	10	7	17	7
1992	27	18	45	17
1993	38	24	62	23
1994	47	52	99	38
Totaal/Total	175	136	311	115

Sperwer

Van de Sperwer zijn alleen in 1989-91 en in 1994 nesten gevonden (eigen gegevens, Eggenhuizen & Duiven 1994). Bij 18 paren werd het begin van de eileg bepaald: gemiddeld 4 mei (SD=5.8, spreiding 23 april tot en met 15 mei). De legselgrootte was 1x 4, 8x 5, 4x 6 en 1x 7 eieren. Het aantal jongen ten tijde van het ringen was 1x 2, 5x 3, 5x 4, 3x 5 en 1x 6 jongen. De geslachtsverhouding werd bij de jongen van 15 nesten bepaald: 29 mannetjes en 29 vrouwtjes.

Buizerd

Het gemiddelde begin van de eileg over 1989-94 was 6 april (SD=8.1, spreiding 14 maart tot en met 5 mei, N=231), waarmee 1994 dus als een gemiddeld jaar kan worden aangemerkt. De legselgrootte was echter aan de kleine kant, zo ook het aantal jongen per succesvol paar (tabel 3).

De legselgrootte in 1989-94 bedroeg 14x 2, 10x 3 en 1x 4 eieren, het aantal uitgevlogen jongen per paar 33x 1, 114x 2, 93x 3 en 11x 4 jongen. Deze cijfers liggen dicht in de buurt van de bevindingen in Drenthe (zie elders in deze Takkeling).

Tabel 3. Begin van de eileg, legselgrootte en aantal uitgevlogen jongen van de Buizerd in Flevoland in 1989-94, met resp. gemiddelde, standaardafwijking, spreiding en aantal onderzochte nesten. Start of laying, clutch size and number of fledglings (in each case mean, SD, range and number) of Common Buzzards in the newly reclaimed polders of Flevoland in 1989-94.

Jaar	Legbegin				Legselgrootte				Uitgevl. jongen			
	Gem	SD	Spreiding	N	Gem	SD	Spr	N	Gem	SD	Spr	N
1989	9/4	10.3	20/3-27/4	19	3.0	-	-	1	2.4	0.8	1-4	21
1990	4/4	9.5	14/3-25/4	13	2.4	0.6	2-4	11	2.4	0.5	2-3	28
1991	10/4	9.4	25/3-30/4	22	-	-	-	-	2.1	0.6	1-3	11
1992	5/4	8.6	25/3-5/5	38	-	-	-	-	2.6	0.9	1-4	38
1993	5/4	8.0	18/3-22/4	60	3.0	-	-	1	2.6	0.8	1-4	60
1994	6/4	5.9	26/3-22/4	79	2.4	0.5	2-3	12	2.1	0.7	1-4	81

Voortgang

Met de huidige inspanning wordt in de IJsselmeerpolders een uitstekend overzicht verkregen van dichtheid, reproductie en broedsucces van de bosbewonende roofvogels. Ook het aantal geringde vogels stemt tot tevredenheid: in 1994 werden door Kees Breek, Ton Eggenhuizen en Jan Nap 97 Haviken, 166 Buizerds en 23 Torenvalken geringd.

Dat neemt niet weg dat er enkele hiaten in de kennis zitten. In de eerste plaats wordt tot nu toe nauwelijks aandacht besteed aan de leeftijd van de ouderparen. Met weinig extra moeite kan daar iets aan worden gedaan, al was het alleen maar door geruide veren op en bij de nesten te verzamelen. Aan de hand daarvan kan een deel van de ouders als eerstejaars of ouderejaars worden betiteld. Dat zou de waarde en de bruikbaarheid van het materiaal aanzienlijk vergroten. In de tweede plaats worden er nog maar weinig nesten in de eifase beklommen, waardoor niet veel bekend is over de legselgrootte en de verliezen tussen eileg en ringen. Met één extra nestbezoek in de eifase kan dat probleem worden opgelost.

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1994. Broedvogels van het Hulkesteitse Bos en een deel van het Horsterwold (Zuidelijk Flevoland) in 1994. A&W-rapport 104, Veenwouden.
- Bijlsma R.G. 1994a. Voedselkeus van Havik *Accipiter gentilis*, Sperwer *A. nisus* en Buizerd *Buteo buteo* in de Flevopolders. *De Takkeling* 2(3): 22-35.
- Eggenhuizen T. & Duiven A. 1994. Broedgeval van de Sperwer in Almere in 1991. *Vogels in Flevoland* 2: 95-99.
- de Roder F.E., Nap J. & Bijlsma R.G. 1994. Bosbewonende roofvogels in de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland in 1989-93. *Limosa* 67: 41-44.

Adressen:

Rob G. Bijlsma, Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse

Frank de Roder, Staatsbosbeheer, Regio Flevoland, Postbus 1021, 8200 BA Lelystad.

